

Hvorfor lever vi?

En artikel om mystik og selvudfoldelse,
holdt som foredrag ved et møde i DKKF,
Danmarks Katolske Kvindeforbund.

Af Oluf Bohn

Hvorfor lever vi?

En del af os kan sikkert huske, at der engang var et spørgsmål i katekismen, som lød som følger:

"Hvorfor har Gud skabt mig?" Og svaret lød: "Gud har skabt mig, for at jeg kan lære Ham at kende, lære at elske Ham i denne verden for sammen med Ham at være salig i den kommende."

Man fik det indtryk, at sådan havde al undervisning lydt, lige siden religionsundervisning var begyndt her på jorden. Men det er ikke tilfældet. Spørgsmål og svar af den type går kun tilbage til tiden efter Reformationen, hvor man skulle rette op på den religiøse undervisning. Og så ligner det ikke dét, som f.eks. Julian af Norwich, der levede omkring 1373, skrev, nl. at "Herrens mening var kærligheden: at før Gud skabte os, elskede han os, og i denne kærlighed har han udført hele sit værk". Så en formulering til en katekismus i Julian af Norwich's ånd vil lyde i retning af, at vi lever for at få del i Guds kærlighed.

Også Thomas af Aquin har en definition, som jeg synes nærmer sig Julians formulering. Han skrev: "Gud skabte os alene for til os at formidle sin fuldkommenhed, som er hans godhed, og ikke for at forøge sin egen ære". Men det forekommer mig, at denne forståelse har haft trange kår. Middelalder og Nyere Tids kristendom har været præget af en vældig frygt for, at vi mennesker – ved dødsynd – skulle krænke Gud i hans ophøjede majestæt, og derfor var det vor opgave her i livet at tjene og ære Gud, sådan som en *undersåt* skulle tjene sin eller sine foresatte.

Den katolske *Catechismus Romanus* fra 1568, som var skrevet til brug for præsterne, har en formulering, som ligner Thomas'. Den siger: "Der findes ingen anden grund, der har bevæget Gud til sit skaberværk, end denne: Han ville skænke sin godhed til alle de ting, han havde skabt". Her er skabelsen klart en *gave* og ikke så meget en *opgave*. Men denne tanke forsvinder ud af de mange katekismer, der følger efter. I 1811 står der i en meget udbredt Katekismus, at "Gud har skabt os, for at vi i dette liv kan kende ham, elske ham og tjene ham og så en gang i det evige liv glæde os over det og skue Gud."

Det har for mig altid været påfaldende, at de fleste definitioner ikke fortæller om meningen med selve *livets gerning*. Det skyldes for de første mange, mange århundreder nok først og fremmest, at livsforholdene for langt det største antal mennesker var sådan, at livet var en kamp for at overleve. Knaphed på føde og sygdom gjorde livet meget usselt, så der var måske ikke nogen egentlig livsgerning at tale om. Men jeg tror også, at man med disse definitioner ville styrke de verdslige og kirkelige autoriteter.

En mentalitetsændring

Fra omkring 1800 skete der imidlertid langsomt en ændring i det kulturelle klima. Takket være industrialiseringen og alt, hvad den medførte, og støttet af oplysningstidens ideer har mennesket erkendt, at verden kan ændres, at forhold kan forbedres, at mennesket har en – teoretisk – mulighed for at blive herre i sin egen verden. Det var en stor mentalitetsændring: Mennesket behøvede ikke mere *alene* at stræbe efter at overleve, men kunne nu sætte ind på selvstændiggørelse og erobring af herredømmet over sin egen historie. Med andre ord: livet i verden har – eller bedre får – et formål i sig selv.

Når jeg har kaldt mit indlæg *Mystik og selvudfoldelse*, skyldes det, at det sidste begreb: selvudfoldelse, er et nøgleord til at forstå, hvad det er, der foregår i samfundet mellem mennesker. At kunne få opfyldt sine behov og at udfolde sig selv, mens man opfylder behovene, er det krav, de fleste mennesker i dag stiller til tilværelsen, og hvordan skal vi som kristne vurdere dette?

Der er derfor flere grunde til, at ingen kristen kan eller bør være tilfreds med de forklaringer på menneskelivet, som man gav især i de sidste 400 år.

Den anden grund er mere af åndshistorisk art. Marx og Nietzsche stillede det centrale spørgsmål: Hvordan kan man tage menneskets frihed, dets skaberkraft og dets autonomi (selvstyre) alvorligt og så alligevel tro på Gud som menneskets skaber?

Det svar, vi skal give, går i følgende retning: Først når vi erkender, at naturen – herunder også menneskets – har sin egen værdi, og at naturen ikke blot er scenen, hvorpå livet udfolder sig i al sin dramatik af godt og ondt, kan vi tale til mennesker af i dag. Først da kan vi tale om, at mennesket er skabt i Guds billede (*imago Dei*) og derfor kan virke som medskaber i og på verden sammen med Gud.

Vi må imidlertid først overveje, hvad selvudfoldelsen, selvrealiseringen dækker over.

Hvad dækker begrebet *selvudfoldelse*

Fra vi fødes, søger vi bevidst eller ubevidst alt det, som kan underbygge eller fremme vor selvrealisering.

Virkeliggørelsen sker så gennem en lang række psykologiske processer og i en adfærd, som kan lede i mange retninger. Nogle mennesker opleves aggressive i deres livsform, andre finder sig tålmodigt i, hvad der hænder dem. Nogle er meget omsorgsfulde i deres væsen mod deres omgivelser. Nogle søger anerkendelse gennem en beherskelse af de mennesker, de færdes med, mens andre søger den samme anerkendelse ved at underkaste sig deres omgivelser. Men lige så forskellige de opleves, så er de dog alle udtryk for, at man vil *virkeliggøre* sig selv.

Midt i alt dette har jeg undladt at omtale det vægtigste element i vores eksistensgrundlag: *Døden*. Fra vi fødes, er døden den yderste horisont i vores liv, og dermed er den også den horisont, der endeligt bestemmer udviklingsretningen i vort liv. Døden er den trussel, som bevidst eller ubevidst ligger bag vore bestræbelser på at få livet til at lykkes, eller at selvrealiseringen kan finde sted. Det er denne uafvendelige kendsgerning om tilintetgørelse, der bestemmer vort liv, det er døden, der afskærer os fra, at livet i egentligste forstand lykkes.

Hvis vi forstår, at religion og religiøsitet også betyder menneskets både naturlige og legitime bestræbelse på at redde sig fra tilintetgørelsen, så kan vi stille religion ind som noget helt centralt i livet, og ikke blot som et forsøg på at få svar på det, vi ikke ved eller ikke kan vide besked med f.eks. gennem videnskaben.

Den jødiske forståelse

Jøderne havde en klar fornemmelse af, at det liv, de kendte, manglede en del i dét, livet oprindeligt måtte have været. Adgangen til livets giver var ikke umiddelbar; der stod noget i vejen både i form af en uforståelig død, men også i alverdens elendighed og ufred mellem mennesker og folkeslag. Da jøderne havde en klar opfattelse af, at livet var en gave, så måtte de være i besiddelse af frihed til at kunne sige ”ja” eller ”nej” til denne gave. Der måtte derfor have været nogen, der havde sagt ”nej”, ellers kunne livet ikke være endt sådan.

Men jøderne gik endnu dybere i deres tydning af livet og døden. Den Gud, der engang havde befriet livet fra kaos ved skabelsen, havde også befriet dem fra slaveriets og uvidenhedens trældom og åbenbaret sig for dem som den, der ville deres liv det bedste ved at være Gud også for *deres fremtid*.

Det er i den religiøse tradition og overbevisning om, at Gud bekymrer sig for alle mennesker, at jødedommen udvikler sig, og som Jesus virker i.

Den kristne forståelse

Det centrale i kristendommen er troen på Jesu opstandelse. At udtale det er selvfølgelig mere end en tydning af begivenhederne omkring Jesu liv og død. *Det er en tro*. Den ligger som sådan udover en almindelig tydning af tilværelsen, men den ligger alligevel i forlængelse af menneskets grundlæggende erfaring af døden.

Den kristne forståelse af døden og dens følger kommer til udtryk i Hebræerbrevet. I forlængelse af Det gamle Testaments opfattelse, at døden kom ind i verden ved de første menneskers synd, så mener forfatteren, at døden nu blev menneskets yderste livshorisont, og derfor syndede de. (Heb 2,14-15): Kristus skulle ved sin død gøre Djævelen, der har dødens væld, magtesløs og udfri alle dem, som af *dødsfrygt* hele deres liv havde levet i trældom. Det vil sige, at mennesker i udsatte situationer, når deres selvrealiseringsgrundlag blev truet, f.eks. fordi de skulle imødekomme andre menneskers behov for hjælp, så veg de tilbage og krænkede de andre, idet de opgav at tage sig af de svage på den måde, situationen lagde op til. De blev som middelalderens teologi udtrykte det: *in se curvatus*, rullet op i sig selv., var sig selv nok. Derved blev mennesker fremmedgjorte for deres medmennesker, for deres Gud og for sig selv.

Når de første kristne derfor erklærede det for deres tro, at Jesus var opvakt fra de døde af Gud, så gik det ikke i første række på deres egen personlige og private frelse, men at den gamle fremmedgørelse nu var ophørt principielt. Når døden var brudt, så var syndens magt også brudt, og dermed var adgangen til Gud blevet åbnet igen og fremmedgørelsen mellem mennesker kunne nu ophøre. Gud havde i legemlig skikkelse af sin søn begivet sig ind i den ikke forløste virkelighed, og derved brød han verden op ”indefra”. Det var en begyndelse til befrielsen af ”jeg’et” fra dets fremmedgørelse, nedbrydningen af dets ”jeg-isolering”.

Jesus havde proklameret Guds Rige blandt andet ved at tage sig af alle de socialt og sygdomsramte marginaliserede, og det fik nu helt nye dimensioner. Det blev nemlig klart, at han kun havde kunnet gøre det, fordi hans livshorisont ikke var døden, men et intimt liv med Gud. Døden var derfor nok et mysterium for Jesus, og vi ser ham også bekæmpe døden ved sine undere, men døden var ikke den yderste grænse, og derfor undveg han ikke døden, men tog den på sig for at kunne fastholde den sendelse, han havde fået af sin Gud og Fader.

Den omvendelse, Jesus krævede af sine samtidige, det opbrud han forventede, var betingelsen for at de kunne få del i Guds Rige, der som Paulus udtrykker det, er ”fred, retfærdighed og glæde” i ens forhold til Gud, til medmennesket og til en selv.

En nutidig forståelse

Men nu selvudfoldelsen i dag? Den sker anderledes end tidligere, og det er der ikke noget mærkeligt i. Vi er skabte til selvudfoldelse. Salme 8,7 lader salmisten udbryde: ”Du har gjort mennesket til hersker over dine hænders værk, alt lagde du under dets fødder.” Men ofte ender vi i at søge denne selvudfoldelse i vor egen selvtilstrækkelighed, som ofte ender i individualisme, ensomhed og selvødelæggelse.

Af GT's jødedom kan vi lære at bekæmpe selvtilstrækkeligheden. At prise Gud er en grundform i teologien, og efter gammeltestamentlig forståelse er det menneskets bestemmelse, for i lovprisningen af Gud relativiseres menneskets selvmagt og selvophøjelsen af mennesket. Lovprisningen bringer også til udtryk, hvad der er kernen i det Gud-menneskelige forhold: Guds reddende, frelsende vendten sig mod mennesket, hvis barmhjertighed er rettet mod hele skabningen, som omgiver Israel og alle andre folkeslag (Sl 146-150).

Den, der beder om noget, går ud fra sig selv; den, der priser, går ud fra Gud.

Sagt på en lidt mere teoretisk måde: Gud kan ikke skabe noget, der er frigjort fra ham. Derfor tilhører æren den Gud, der har givet os livet.

Men vi må stadig søge en bedre forståelse af den gerning, vi mennesker er sat til at udføre.

Teilhard de Chardin

En af de første, der – så vidt jeg ved – for alvor tog fat på det spørgsmål, var Teilhard de Chardin S.J. I bogen ”Det guddommelige miljø” (s. 38) skriver han: ”Enhver forbedring, jeg lader mig selv blive til del eller bevirker hos tingene, giver sig udslag i nogen forøgelse af min evne til at elske og nogen fremgang for Kristi saliggørende greb om universet. Vort arbejde synes os især et middel til at tjene til det daglige brød. Men dets egentlige betydning er langt ædlere: derigennem fuldbyrder vi i os selv Gudsforeningens værk; tillige ophøjer vi derved på en eller anden måde denne forenings guddommelige part, Vor Herre Jesus Kristus, i forhold til os selv. Hvad enten vi er kunstnere, arbejdere, videnskabsmænd, eller hvad vor menneskelige gerning end kan være, kan vi altså, hvis vi er kristne, kaste os over genstanden for vort virke som over en mulighed for den endelige fuldkommengørelse af vort væsen. I sandhed – og det være sagt uden overspændthed eller overdrivelse i ord eller tanke – ved en simpel sammenholdelse af troens og erfaringens dybeste sandheder kommer vi til følgende erkendelse: Vi kan opnå en udtømmelig kontakt med Gud gennem vor handling, og det vidunderlige i denne guddommelliggørelse har kun sin lige i den lempelighed, med hvilken forvandlingen finder sted: den gør ikke på nogen måde afbræk i de menneskelige bestræbelsers fuldkommenhed og enhed. Han har ikke formindsket, men helliggjort.”

Teilhard lægger op til, at vi så at sige kan leve kontemplativt, når vi lever dagligdagen med dens krav – et udtryk, som også Mester Eckhart O.P. brugte.

Intet entydigt svar

Hvad er så kriteriet for, at vore ønsker om opfyldelse af vore behov og vor trang til selvvirkeliggørelse er i overensstemmelse med Guds vilje med vore liv?

Det kan der ikke gives noget entydigt svar på, for det afhænger af det enkelte menneskes situation. Er man fattig, lever i Den 3. verden eller er flygtning, har man nogle fundamentale behov, der bør kunne opfyldes. Lever man i en vis velstand, er der givetvis grænser – måske endda snævre grænser – for hvilke yderligere behov, man må ønske opfyldt. Her går der grænser, som vi selv må finde ved at meditere over vort fællesskab med Kristus.

Vi er alle kaldede til at få del i den guddommelige natur (2 Pet 1,4; 1 Joh 3,2), og ud af vor forståelse af dette vil vi kunne finde vej, så vi kan få øje på, at vor selvudfoldelse må gå i retning af, at vi skal kunne leve et menneskeværdigt liv i forhold til de krav, som et liv i samfund med andre nødvendigvis må stille – men det vil også vise sig, at selvvirkeliggørelsen så ganske afgjort også kan ske, ja, skal ske i den tjeneste af Gud og næsten, som udfordrer os dagligt.

Og dermed er vi igen fremme ved Julian af Norwich. Den kærlighed, hun siger, at vi er skabt i, må vække genkærlighed i os, og da vi ikke kan give Gud noget, han ikke har, så kan vi kun vise kærligheden ved at tjene næsten, for i næsten møder vi Gud. Men i dag er vor næste ikke blot familie og mennesker i vort nabolag, men mennesker i hele verden.

Men dermed er vi også på vej ind i et dybere fællesskab med Kristus, og dermed også med Den treenige Gud, som bor i vore hjerter (jf. Ef 3,16 f og Kol 2,9 f), og ud af dette fællesskab kan vi virke til gavn for vor næste, som i dag lever i hele verden, og samtidig kan vi glæde os over dét i livet, der er en glæde værd.

Som Karl Rahner har udtrykt det:” Samtidig med at mennesket med en rolig stræben søger at indordne sit liv i det direkte religiøst motiverede, skal det også frejdigt være 'verdsligt', have jordiske ønsker og mål og nyde den erfarbare verden, selvom disse glæder ikke er umiddelbart religiøst formidlede. Mennesket må ganske ureflekteret forstå dette som måden, hvorpå det lydigt hengiver sig til Guds bestemmelser, som det ikke selv kan bestemme over. Dette gælder særligt, hvis det også er forberedt på i håb imod håb lydigt at tage imod verdens forgængelighed og døden.”

Hvorfor lever vi?

Vi lever for at kunne lovprise Guds kærligheds gaver: Han er den, der har givet os selve livet og forløsningen. Hvis vi skal kunne leve fredeligt sammen med andre, så må livets mål ligge uden for os alle sammen, nemlig hos Gud, som skaberen og den, der modtager os efter døden.

”*Mystik*” er balancepunktet mellem dét at realisere Guds frelsesplan med verden under udfoldelse af de evner, han har givet os - og dermed i *selvudfoldelse*, sådan som Rahner udtrykker det.